

dis metnine göre alfabetik düzenlemesinde gözetilen gaye ihya edilmiş ve her iki müellifin okuyucu için sağlamak istediği kolaylık bir araya getirilmiştir.

Müttaki el-Hindî daha sonra eserin kullanımında ortaya çıkan bazı güçlükleri gidermek, eseri tekrarlardan kurtarmak düşüncesiyle dört cilt hacmindeki *Münteħabü Kenzi'l-ummâl fî sūnēni'l-akvâl ve'l-eħ'âl'i* kaleme almıştır. Türkiye kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan eser önce Hindistan'da, ardından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsneđ*'inin kenarında yayımlanmış (I-VI, Kahire 1313/1895), daha sonra aynı neşirden offset baskalar yapılmıştır (Beirut 1385, 1389/1969, 1398, 1403, 1405). Müellif *Münteħab*'ı hazırlarken "akvâl" ve "eħ'âl" bölgümlerde geçen aynı mânadaki hadisleri sadece eħ'âl kısmında zikretmiş, eş anlamlı iki hadisten kısa oları tercih etmiş, böylece eserdeki hadislerin üçte biri çıkarılmıştır. İsmâîl Müfid Efendi'ye ait 1235 (1820) istinsah tarihli *Kenzü'l-ummâl Şerhi* adlı eser de Müttaki el-Hindî'nin bu kitabıyla ilgili olmalıdır (İÜ Ktp., TY, nr. 1218, 114 varak).

BİBLİYOGRAFYA :

Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 3-22; XVI, 761-788; a.mlf., *Münteħabü Kenzi'l-ummâl* (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneđ* içinde), Kahire 1313/1895, I, 2-9; Münâvî, *Feyzü'l-kâdîr*, Beirut 1391/1972, I, 19-29; *Keşfūż-zunûn*, I, 597-598; II, 1518; Kettâni, *er-Risâletü'l-müssteħħafe*, s. 182-183; Sâlihiyye, *el-Mu'cemuš-ṣâmil*, V, 36-38; Abdülkâdir b. Abdülhâdi, *Turku taħriċi hadiġi Resūlillah*, Kahire, ts. (Dârūl-i-tisâm), s. 155-165; Nedîm Mar'aşî - Üsâme Mar'aşî, *el-Mürśid ilâ Kenzi'l-ummâl*, Beirut 1407/1986, I, 3-4; Zübeyd Ahmed, "ile'l-edebi'l-Arabi", *Sekafetü'l-Hind*, IV/1, Haydarâbâd 1953, s. 58-59.

 İBRAHİM CANAN

KENZÜ'l-VÜSÜL (كتن الوصول)

Pezdevî'nin
(ö. 482/1089)
fikih usulüne dair eseri
(bk. PEZDEVÎ, Ebü'l-Usr).

KEPECİOĞLU, Kâmil (1878-1952)

Asker, tarihçi ve arşiv uzmanı.

Girit'te Hanya'da doğdu. Babası mal müdürülarından Ispartalı Halil Kâmil Efendi, annesi Sâfinaz Hanım'dır. Çocukluğunu on yılı (1882-1892) Gebze'de geçti ve

ilk eğitimini burada aldı. Kâmil Bey'in hangi askerî okullardan mezun olduğu bilinmemektedir. 1894'te başladığı öğrenimini 1902'de tamamlayarak mülâzim-i evvel rütbesiyle askerî hayatı girdi ve sırasıyla yüzbaşı (27 Nisan 1911), kademeli yüzbaşı (27 Aralık 1917) ve binbaşı (30 Ağustos 1928) oldu. İlk görevi Manastır Askerî Rüşdiyesi coğrafya muallimliğidir (20 Mayıs 1902-7 Mart 1905). Daha sonra Karacasu (Aydin) Redif Taburu'nun üçüncü bölüğüne Kita vazifesine tayin edildi (7 Mart 1905-27 Nisan 1911). Bir yıl kadar süren Bornova Redif Taburu'ndaki bölük kumandanlığı esnasında İtalya'nın savaş ilâni üzerine (29 Eylül 1911) bir yıl müddetle İzmir sahillerinin muhafazasında çalıştı ve İzmir Redif Alayı 1. Taburu ile bu savaşa katıldı. Ardından 1. Kolordu 1. Nişancı Alayı'nda bölük kumandanlığı yaptıktan sonra (28 Nisan 1912-Haziran 1913) yine Bornova Redif Taburu'ndaki vazifesine döndü (Haziran 1913-3 Ekim 1914).

I. Dünya Savaşı'na, Dördüncü Ordu'nun müstakil 22. Tümeni'ne (Hicaz) bağlı 65. Piyade Alayı'nın 2. Taburu'na bölük kumandanı olarak katılan Kâmil Bey, savaşın son zamanlarında 20 Eylül 1918'de Filistin'de Cüneyn'de (Jenin-İsrail) İngilizler'e esir düştü. İki ay yirmi beş gün sonra Mısır'daki İngiliz esir kampından kurtuldu ve 14 Temmuz 1919'da İstanbul'a döndü. Savaş esnasında bilinen son görevi kırk altıncı firkanın sihhiye bölüğü inzibat zâbitliğidir. Kâmil Bey, savaş içinde İzmir'de bırakıldığı ailesinin kimsesizliğinden bahsederek Bursa, Karamürsel, Gemlik veya Adapazarı asker alma şubelerinden birine naklini istediyse de Bursa Dîvân-ı Harbi Heyet-i Tahkîkiyesi refakat kâtipliğine tayin edildi (20 Temmuz 1919). Bu memuriyeti bir yıl kadar devam etti ve Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgalileyle (8 Temmuz 1920) sona erdi.

Kâmil Bey'in mülâzim-i evvel Fahri Bey'le (Akçakoca) tanışması hayatının en önemli dönüm noktasını oluşturdu. İzmir'de askerî polis müdürü olan Fahri Bey'in İzmir'deki istihbarat faaliyetlerinde çalışma teklifini kabul etti. İstiklâl Harbi boyunca II. İnönü, Sakarya ve daha sonraki askerî harekâta ait birçok faydalı rapor gönderdi. 25 Temmuz 1919-23 Ağustos 1923 tarihleri arasındaki cephe gerisi hizmetleri hakkında Birinci Ordu'nun سابق kumandanı Ali İhsan Paşa onu övücü ifadeler kullanmıştır. Kâmil Bey'in Kocaeli

ve Birinci Ordu istihbaratı ile Birinci Ordu Erkân-ı Harbi 2. Şube'deki faaliyetleri pek az kişi tarafından biliniyordu. İzmir ve Afyon taraflarındaki bu mesaisinden ve Birinci Ordu'da dördüncü firkanın levâzim kısmında Bursa'daki topçu fabrikaları müdürüüğünde bulunduktan sonra 4. Kolordu emrinde iken İstiklâl Harbi'ne katıldığından haberdar olunmadığı için emekliye sevkedildiyse de (4 Şubat 1924) iki yıl sonra yanılışın anlaşılması üzerine yeniden görevine döndü.

23. Fırka 69. Alay'da bölük kumandanlığında (4 Temmuz 1926-30 Ağustos 1928), 9. Fırka Mübâyaa Komisyonu reisliğinde (1 Ekim 1928-1 Ekim 1929) ve Erzurum'da 9. Kolordu Ümerâ ve Zâbitan Dîvân-ı Harbi âza mülâzimliğinde bulunan Kâmil Bey 1 Ekim 1930'da emekliye ayrıldı. İstiklâl Harbi'ndeki hizmetlerinden ötürü İstiklâl madalyasıyla da taltif edilmişti. 19 Şubat 1932'de açılan halkevlerinden Bursa Halkevi Tarih Komitesi reisliğine seçildi. Bu sırada Bursa tarihiyle ilgilenmeye ve halkevi adına çıkarılan *Uludağ* (Ocak 1935) mecmuatında tarihe dair yazılar yazmaya başladı. Başbakanlık Arşivi Tasnif Heyeti reisi Muallim Cevdet'le Bursa seyahati esnasında 1934 yazında tanışması Kâmil Bey'in yeniden İstanbul'a dönmesine vesile oldu. Muallim Cevdet, tasnif heyetine âza olmasını teklif edince Kâmil Bey bunu kabul etti ve 22 Temmuz'da yeni görevine başladı. Daha sonra bu heyetin başkan yardımcılığını yaptı ve şef olarak çalıştı. Ancak zamanın arşiv müdürü ile aralarında çıkan anlaşmazlıktan dolayı arşivden uzaklaştırılan Kâmil Bey'in görevine dönmek için yaptığı mücadele sonuç vermedi.

Kâmil Bey, beş yıl bir ay devam eden arşîvîliği esnasında yaptığı hizmetlerle Türk arşîvîliğinde seçkin bir yer kazanmıştır. Evrak kümelerini bozmadan ve dağıtımadan onları çıktıları dairede bırak-

Kâmil
Kepecioğlu

rak tasniften yana olmuş, sekiz ay gibi kısa bir zamanda 18.000 defteri tasnif etmiştir. Bu usulün tasnif çalışmalarında zaman kazandıracağı ve 90 milyon aşıkın evrakin daha çabuk bitirilebileceği kanaatindeydi. Onun ifade ettüğüne göre bu sırada vilâyet mektupçuluğunun altındaki evrak sular içindeydi ve Cevad Paşa Kütpahanesi'nin (Arkeoloji Kütüphanesi) altındaki evrakın da alt kısımları çürümüştü. Ali Emîri Efendi, İbnülemin Mahmud Kemal ve Muallim Cevdet'in ardından Kâmil Bey dördüncü büyük tasnifçi olarak anılmıştır. Kâmil Kepecioğlu'nun son yılları Deniz Müzesi ve Arşivi'ndeki çalışmalarla geçti. 5 Ekim 1952'de İstanbul'da vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Bursa Hanları* (Bursa 1935). 2. *Bursa Hamamları* (Bursa 1935). 3. *Tarih Lügâti* (İstanbul 1952). Cumhuriyet devrinde sahasında dikkate değer eserlerden biridir. Server İskit'in *Yeni Tarih Mecmuası* tarafından formalar halinde ek olarak verilen eserin nüshası bundan dolayı nâdî bulunmaktadır. Sözluğun birçok maddesi Mithat Sertoğlu tarafından nakledilmiştir (*Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul 1958). Notları İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü'ne bağışlanmıştır. 4. *Bursa Kütüğü*. Kâmil Kepecioğlu'nun en önemli çalışması olan bu hacimli eserin bir kısmı *Uluağ'da tefrika edilmişse de henüz basılmıştır. Aslı Bursa İnebey Kütüphanesi'ndedir. 5. *Dört Asır Evvelki Fermanlar*. Arşivden uzaklaştırıldıktan sonra hazırladığı bu eseri Türk Tarih Kurumu tarafından satın alınmışsa da henüz neşredilmemiştir.*

Kepecioğlu'nun çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerinden bir kısmı şunlardır: "Türklerde Spor" (*Uludağ*, sy. 2-11 [1935-1937]); "Bursa'nın Eski Devirlerine Ait Kayıt Defterleri" (a.g.e., sy. 7 [1936]); "Türkiye'de Merinos Koyunları" (a.g.e., sy. 16 [1938]); "İnegöllü Ishak Paşa" (a.g.e., sy. 45-46 [1942]); "Timurtaş Paşalar" (a.g.e., sy. 51-52 [1942]); "Okçu Baba" (a.g.e., sy. 55 [1943]); "Fatih'in Hayatının Yaprakları ve Bursa" (a.g.e., sy. 64-67 [1944]); "Bursa Şeriyeye Mahkeme Sicillerinden ve Muhtelif Arşiv Kayıtlarından Toplanan Tarihî Bilgiler ve Vesikalar" (VD, II [1940]); "Yunus Emre Nerede Yatıyor" (*Bursa Nilüfer*, sy. 4 [1945]).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Dosya nr. 123; Kara Kuvvetleri Arşivi, Dosya nr. 317-111; Emekli Sandığı Arşivi, Dosya nr. 101378; TTK-Yıllık Çalışma Raporları

r (1943), s. 153; *Cumhuriyet*, nr. 10122, İstanbul 8 Ekim 1952, s. 3; Şenay Sezen Okay – M. Vedat Okay, *Büyük Taarruzda Batı Cephesi ve Şehitleri*, İstanbul 1983, tür.yer.; İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara 1993, tür.yer.; Ahmed Güner Sayar, A. Süheygi Çınver, İstanbul 1994, s. 318; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Katalogları Rehberi*, İstanbul 1995 (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü), s. 172-176; Nurettin Güz, *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergisi*, Ankara 1995, s. 65-67; Mustafa Kara, "Bursa Kültürü, Bursa Kürtüğü ve Kâmil Kepecioğlu", *Bir Ma-salı Bursa* (hz. Engin Yenal), İstanbul 1996, s. 397-399; Mustafa Tayla, *Bursa Basını (1868-1983)*, Bursa 1997, s. 104-107; Mahmut H. Şakiroğlu, "Bursa Bibliyografyası", *TK*, sy. 162 (1976), s. 45-57.

 ALİ BİRİNÇİ

KERÂBÎSÎ

الکرایسی)

Ebû Alî el-Hüseyn b. Alî
b. Yezid el-Kerâbîsî el-Bağdâdi
(ö. 248/862)

Şâfiî fakîhi, hadîs ve kelâm âlimi

Kalın pamuklu kumaş ticaretiyle uğraştığı için Kerâbîsî nisbesiyle tanınmıştır. Hanefî fikhi tahsil ederek nazarî hukuk ve cedel alanında uzmanlaşan Kerâbîsî, Bağdat'a gelen İmam Şâfiî'nin ders halkasına katılarak onun mezhebini benimsedi. Şâfiî, Za'ferânî'nin kendisinden riyâyet ettiği kitapları Kerâbîsî'nin de rivayet etmesine icâzet verdi. Uzun süre yanından ayrılmadığı Şâfiî'nin Irak dönemine ait kadîm görüşlerinin en önemli râvisidir. Şâfiî, Iraklı talebelerinin en gözdesi olan Kerâbîsî'nin hâfızası İlâzî Çermîzî, meşhur

Kerâbî'nın hiznini ve ilimini övmüş, mezhebini öğretenlere ona itibar etmelerini tavsiye etmiştir. Kerâbî ayrıca Ahmed b. Hanbel, Ma'n b. İsâ, Yezid b. Hârûn, İshak b. Yûsuf el-Ezrak, Ahmed b. Hasan el-Kerhî, Ya'lâ b. Ubeyd et-Tenâfîsi ve Muhammed b. Ubeyd et-Tenâfîsi gibi şahsiyetlerden rivayette bulundu. Aralarında Ubeyd b. Muhammed b. Halef el-Bezzâr ve Muhammed b. Ali b. Medînî'nin de yer aldığı âlimler kendisinden hadis dinledi. Ebû Bekir eş-Şâşî onun güvenilir bir râvî olduğunu söyler (Ebû Âsim el-Abbâdî, s. 24). Kerâbî'nın ölüm tarihi için 245 (859) ve 248 (862) yılları verilmekteyse de ikinçisinin daha isabetli olduğu kabul edilmiştir. İbn Abdülber ve İbn Hacer el-Askalânî'nin kaydettiği 256 (870) yılı bir yanlışlık eseri olmalıdır.

gözden düştüğünü bildirir. Hatîb el-Bağdâdî' de onun halku'l-Kur'ân mesesi留意ıyla Ahmed b. Hanbel ve taraftarlarla-
rınca dışlandılığını kaydeder. Rivayete göre Kerâbîsî Allah'ın indirdiği lafzin mahlük
olmadığını, ancak kulların Kur'an'ı telaf-
fuz edişinin yaratılmışlığını inkâr edenin
küfre düşeceğini savunuyordu. Bizzat te-
laffuz fiilinin mi yoksa telaffuz edilen Kur-
'an'ın mı mahlûk yetini kastettiği husus-
su açılığa kavuşturulmamıştır (*DîA*, XV,
372). Ahmed b. Hanbel onun savunduğu
görüşün Cehmiyye'ninkinden farklı olma-
dığını söylemiştir (Hatîb, VIII, 64-66). Ke-
râbîsî, nasları esas almakla birlikte itikadî
meseleleri aklı ilkeleriyle teyit etmeye ge-
rekli bulan ilk dönem Ehl-i sünnet kelâm
âlimlerinden biri olarak kabul edilir. İb-
nî'n-Nedîm, Külliâbiyye'nin ricâli arasında
saydığı Kerâbîsî'nin kader meselesinde
Cebriyye'ye meylettiğini söylerse de bu
iddia diğer kaynaklarca doğrulanmamış
tir.

Kerâbîsi, devlet başkanlığı konusunda müslümanların en faziletli dururken başkasına biat etmenin câiz olmayacağını, bununla birlikte Hz. Ali ile Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvâm, Âîşe ve Muâviye b. Ebû Süfîyân arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların farklı ictihadlara dayandığını, bu sebeple de suçlanmamaları gerektiğini söylemektedir. Onun, tek kişinin şahîtlini yeterli gören kimse nassa aykırı davranışlığı için tövbe etmesinin lüzumu yönündeki ictihâdi da ilginçtir (diğer bazı görüşleri için bk. Sübki, II, 125-126).

Kerâbîsî'nin hacmi yaklaşık 200 cüzdü bulan çeşitli eserler kaleme aldığı belirtilmişse de bunlar günümüze ulaşmamıştır. Adları bilinen bazı eserleri sunlardır: *Edebü'l-ķadâ* (hadis, muhtelif nakiller ve fikhî ihtilâflar açısından zengin bir içeriğe sahiptir, Mâverdî'nin Kerâbîsî'den yaptığı iktibaslar (*Edebü'l-ķadâ*, II, 327, 378) bu kitaptan alınmış olmalıdır); *Kitâb fi'l-ma-ķalât* (kelâma dair olup özellikle Hâricîler hakkında zengin bilgiler ihtiva eden kitabıın bazı pasajları ilhâdla ilgili eserlerde yer almaktadır); *Esmâ'û'l-müdellisîn* (hadis ricâli tenkidi alanında öncü eserlerden kabul edilmiştir); *Kitâb fi's-şehâdât*; *Kitâbü'l-İmâme*.

BİBLİYOGRAFYA :

Eş 'arî, *Makâlât* (Ritter), s. 95, 457, 602; ibn Hibbân, *es-Şikât*, VIII, 189; ibn Adî, *el-Kâmil*, II, 775-777; ibnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddûd), s. 230-231; Mâverdî, *Edebü'l-kâdî* (nşr. Muhyî Hilâl Serhân), Bağdad 1391/1971, II, 327, 378; Ebû Âsim el-Abbâdî, *Tabakâtü'l-fukahâ'ı's-Sâ'*